

94(47)

N60

MUSEUL AUTOGRAFIEI

PRĂBUȘIREA ȚARULUI NEGRU

TREI DOCUMENTE
CU O PREFAȚĂ ȘI NOTE
DE
ADOLPHE CLARNET

BUCUREȘTI

Editura „**VIATA ROMÂNEASCĂ**”, S. A.
Calea Victoriei No. 37

AMURGUL AUTOCRAȚIEI

PRĂBUȘIREA ȚARULUI NEGRU

TREI DOCUMENTE
CU O PREFAȚĂ ȘI NOTE
DE
ADOLPHE CLARNET

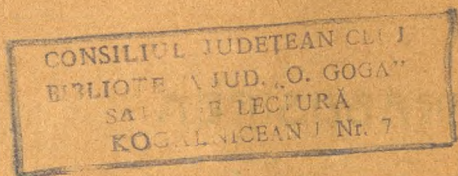

BUCUREȘTI

EDITURA „VIAȚA ROMÂNEASCĂ”, S. A.
Calea Victoriei No. 37

60

929 Nicolae al II-

*S'a tipărit din această lucrare cinci exemplare
numerotate de la 1 la 5 pe hârtie Wathman, —
exemplare ce nu sunt în comerț.*

836429W

la, țarul rusii

PRĂBUȘIREA ȚARULUI NEGRU

ORDEN MUJURAT A'ISYIYAH

PREFAȚĂ

Din câte evenimente s'au produs în cursul războiului mondial, cele dela Petrograd, care și-au atins punctul culminant în abdicarea Țarului Nicolae, sunt poate și cele mai surprinzătoare.

În descompunerea imperiului rusesc cine-ar fi crezut? Și, mai cu seamă, cine ar fi crezut că ea se va produce atât de curând și de brusc?

*

Oamenii au o ciudată aplicare spre a da formelor existente o viață definitivă. Țarismul, cu toate mișcările nihiliste, cu tot terorismul, cu toate revoluțiunile, părea atât de înrădăcinat în formele politice ale vieții rusești încât nimeni nu se gândea

la posibilitatea unei zdruncinări — și mai puțin a unei prăbușiri definitive.

Oh! de vorbit se vorbea de această posibilitate; dar se vorbea de dânsa ca de o minune care s'ar putea produce; de altfel, în minunea aceasta nu credeau decât cei care purtau în suflet groaza sclaviei ca o amenințare permanentă de robie și moarte, după cum călătorul rătăcit în beznă nopței aspiră spre zori cu toată puterea sufletului său neliniștit: la amândoi, același instinct de conservare, — atât.

*

Că Țarul — deci și țarismul — nu era o putere, ci o fantomatică domnie făcută din toate pasivitățile și din toate neputințele masselor, aceasta apare tot mai evident.

Oamenii politici ruși nu-și puteau face iluzii asupra puterii reale a Țarului. Trebuiau, erau ținuți să știe că autocratul continuă să domnească pentru că-l ți-

neă tradiția mistică a atotputer-nicieii. Incolo, nici intelectualicește, nici moralicește, nici politicește, omul nu eră explicabil.

Fără a atribui rasputinismului o putere de descompunere atât de mare ca aceia pe care i-o acordă în genere amatorii de legende sadice, simpla psihologie a lui Nicolae al II-lea explică sfârșitul unui regim care a pierit prin inerție.

*

Văzut prin prisma clară a celor ce au trăit lângă dânsul, care au făcut parte integrantă din puterea lui și care l-au iubit, omul apare surprinzător ca păpușa plină cu tărâțe în ochii copilului „care o credeă vie”.

Ducele de Leuchtenburg spune cu multă mirare „că nu înțelege evenemențele”... Este adevărat că Țarului „îi plăceau anecdotele”, dar „trebuie considerat și decorul”... Adică Măria Sa eră pus pe băutură și-i plăcea să audă „anecdote” — recte pornografii.

Tot așa se pronunță șambelanul când este vorba de a stabili grija supremă a Țarului pentru interesele superioare ale Statului. „Țarul lucră; nu se poate face obiecțiuni decât asupra productibilității muncii sale”. Și atunci, când, în trenul dela Pskof, o clipă după ce a aflat că l-a depose-dat revoluția, Țarul spune: „ei bine, mă voi duce la Livadia, îmi plac florile!...” — tot ce a găsit să spună, singurul gând ce a trecut prin mintea fiorosului autocrat — nu prăbușirea surprinde, ci posibilitatea ca o asemenea fantoșă să fi putut dura în vârful piramidei imperiului rusesc atâta amar de vreme.

*

Dar totuș, lucrurile au o explicație: toată lumea această mistică ce simțea nevoia de a se închina la ceva a crezut în puterea Țarului, — afară poate de dânsul. Toată lumea! Credința aceasta eră legată de funcțiune.

Politicește, priviți țarismul o

clipă prin prisma intereselor noastre și prin prisma acestei credințe.

*

Sfârșitul lui Ianuarie 1916. D. Brătianu pleacă la Petrograd întovărășind pe prințul Carol. Acolo, d. Brătianu, care nu vorbește niciodată presei — cu excepția zilelor de ananghie — primește pe un redactor dela Novoie Wremia:

„In momentul dramatic al intrării sale în acțiune alături de Aliți, poporul român a pus în primul rând al considerațiunilor sale sentimentale de amicitie și prietenie de care i-a dat dovadă Impăratul Rusiei”. (Mișcarea, 2 Febr. 1917, Iași).

In primul rând!

Tot așa și prințul de Coroană:

„Am fost primit ca un membru al familiei... Toate asigurările au fost date că România va fi sprijinită cu deplină putere pentru realizarea idealului său”.

Și, entuziast, filozof și liric

cum erà pe atunci, A. S. R. adăgă:

„Rusia este un infinit organizat!” (România, organ al apărării naționale, 7 Febr. 1917, Iași).

Și n'a trebuit decât 22 de zile pentru ca evenimentele să desmintă în chip neobișnuit de brutal credințele celor doi mandatarilustrii ai țării: „infinitul organizat” s'a dărâmat în pulbere și „credința în sentimentele de prietenie ale Impăratului” s'a spulberat ca visul. Rusia prințului Carol, ca și Rusia d-lui Brătianu, erà Rusia care nu se întindea în afară de zidurile palatului împărătesc. Festa le-a jucat-o credința în a-tot-puternicia închisă în funcțiunea ierarhică — și „nici o reparare a evenimentelor din mila Destinului” nu mai pot modifica pe viitor această istorică eroare.

Verba manent.

Hasardul, marele — și singurul — stăpân al lumii, face și desface. El i-a servit pe toți, — pe cele 150 de milioane de ruși care

au fost liberați tocmai când se așteptau mai puțin și pe d. Brătianu care poate spune și astăzi c'a fost singurul „care a știut” — pentru că hasardul a întors roata destinului. Tot el, divinul hasard, a pus capăt unei domnii sângeroase — căci cine altul ar fi putut să reducă la neant pe amatorul de anecdote dela Tsarskoie-Selo.

AGONIA DIN TRENUL FANTOMĂ

Notă. — Povestirea care urmează se găseşte unui redactor de la *Outro Rossija*, de la Moskowa.

Ziaristul rus a precedat evenimentele cu un sens profesional acut: *înainte* ca „Revoluţia” să fi săvârşit decapitarea politică a Ţarismului, el a fixat în umbra trenurilor şi a gărilor viziunea crudă a lumii care se stinge în groază şi temere.

Omul care veghează e un realist, el nu se încurcă în fraze, — nici în sentimente; cuvântul are o brutalitate vrută care răzbună ca o pedeapsă aplicată unui vinovat. Şi totuşi nu este accentul celor slabi cari strivesc în picioare pe cel puternic culcat la pământ. Proza aceasta este *revoluţionară* în sensul pe care-l dădeau autocraţii, pe vremea bună a a-tot-puterniciei lor, scrisului viguros şi liber chemat să libereze şi să înveţe.

Poate de aceia, pagina acesta serisă în fierbere şi înfrigurare are acel ceva definitiv care dă slovelor rudenia adevărului.

Două trenuri intră în gara Wișera în noaptea de 1 Martie: primul, cu suita imperială, comandat de generalul Zabel; al doilea, cu Țarul Nicolae...

Impărăteasa chemase pe Țar dela Marele Cartier General... S'a constatat că telegramele lui Radzienko nu fuseseră transmise Țarului... în jurul căruia nu se mai aflau decât ramolitul conte Frederiks, celebrul amiral Nilof și comandantul Palatului, general Wojeikof, care comandă trenul imperial...

Tovarășii Țarului băuseră enorm de mult... Amiralul Nilof insistă ca și Țarul să bea mult... Wojeikof și Nilof erau chinuiți de frica să nu afle Țarul adevărul asupra situației...

Dar Țarul nu știă nimic...

În noaptea aceia, generalul Za-

bel se indignă și declară lui Wojeikof că este inadmisibil ca Țarul să rămână în ignoranță și că, dacă dânsul nu vrea să meargă imediat la împărat, atunci, el, Zabel, va intra cu forța la monarh și-i va povesti tot... Wojeikof declară atunci c'o va face el...

Țarul dormea... Eră obosit...

Îi s'a povestit că, la Petrograd, revoluționarii, studenții și apașii au instigat la revoltă pe soldați... Tinerii aceștia s'au dus la Duma, au terorizat pe deputați, și Radzienko cu Tșehiaze au cedat, sub influența lui Kerensky... Orașul este în stăpânirea soldaților revoltați și a rămășițelor sociale dela periferie, dar, că, totuș, patru detașamente bine disciplinate i-ar risipi curând...

*

* *

În vreme ce locomotivele luau apă în gara Wișera, Țarul s'a sculat, a trecut în vagonul-salon și a chemat pe Amiralul Nilof...

I-a spus:

— „Spune-mi ce se întâmplă la Petrograd?”

Amiralul a răspuns:

— „Dezordine mari, dar nu așa de mari ca să nu poată fi reprimăte într'o zi sau două...”

În momentul acela intră Wojeikof:

— „Majestate, s'a primit chiar acum o depeșă din care reiese că șapte sute de călăreți ai Sft. Gheorghe vin cu trenul spre gara Dno; cu dâșii se află generalul Ivanof...”

Și generalul Wojeikof adaogă:

— „Majestate, acești 700 de eroi ajung pentru ca Majestatea Voastră să poată merge, împreună cu suita până la Tsarkoïe-Selo... Acolo, Majestatea Voastră se va pune în fruntea trupelor garnizoanei credincioase pe care le va conduce la Petrograd, la Duma imperiului... Atunci armata își va aduce aminte de jurământul ei și va ști să stăpânească pe revoluționari și pe soldații revoltați...”

Dar abià a terminat fraza și generalul Zabel apare, agitat:

— „Majestate, toate acestea sunt minciuni... Vă înșeală!... Iată depeșa dela Petrograd... Poartă semnătura „comandantul gărei Nicolae, locotenent Grekof...” Priviți, Majestate, iată ordinul ca trenul să fie oprit la Wișera și îndreptat spre Petrograd și nu spre Tsarkoïe-Selo...”

Impăratul, atunci, a tresărit:

— „Cum? este vorba de insurrecțiune? Locotenentul Grekof comandă Petrogradul?”

Generalul Zabel replică:

— „Majestate, 60.000 de oameni cu ofițerii lor au trecut până acum, la Petrograd, de partea guvernului provizoriu... S'a proclamat detronarea Majestății Voastre... Radzienko a declarat că noul regim a intrat în vigoare în toată Rusia...”

Extrem de uimit, Țarul strigă:

— „Pentru ce nu mi s'a spus nimic până acum? Pentru ce mi se spun toate acestea acum, când totul s'a sfârșit?”

Dar n'a trecut o clipă și Țarul, regăsindu-și „*liniștea molcomă*”, a continuat:

— „Ei bine, fie!... Mă voi duce la Livadia... Dacă o va cere poporul, voiu abdică... Voiu plecă spre grădinile Livadiei... Mie îmi plac florile...”

Generalul Zabel părăsi vagonul iar Wojeikof dădù ordin ca trenul să fie pus în mișcare.

În momentul acela însă, lucrătorii deteriorară ceva la mașina primului tren. Reparația a durat mai bine de o jumătate de oră. În vremea aceasta, cei 16 soldați ai convoiului au eșit afară ca să supravegheze mașina trenului imperial...

Însfârșit, la 2 Martie, în zori, ultimul tren imperial se puse în mișcare în direcția Bologoë cu destinația Tsarkoie - Selo... În

gara Dno sosește vestea că și garnizoana dela Tsarkoïe-Selo a trecut de partea revoluției și că, împărăteasa, abandonată de către trupe, a cerut lui Radzienko sprijin pentru familia imperială...

Știrile se succed acum cu repeziciune; toată garnizoana Petrogradului a trecut sub autoritatea Dumei; din toate părțile sosesc soldați și delegațiuni în număr mare; la rândul lor, poliția și jandarmii au recunoscut noua stare de lucruri...

Impăratul a rămas pe gânduri, apoi, a întrebat:

— „Să mă duc la Moskova?”
Mrosowsky spuneă că Moskova va rămâne vecinic credincioasă!”

Drept răspuns se comunică ultima telegramă: „Intreaga garnizoană a Moskovei a trecut de partea noului guvern...”

Atunci, trenul imperial, care nu mai aveă destinație, începuse să rătăcească dela Dno la Bologoë și dela Bologoë la Dno... Aci l-am văzut pe Țar, la douăzeci de pași de gară... Eră palid-ver-

de... Purtă mantă de soldat cu epoleți de colonel și chipiul cam pe ureche... Și-a trecut mâna peste frunte de mai multe ori... Alături de dânsul mergea, clătinându-se, beat, amiralul Nilof, care fluera ușor...

*
* *

Aci, în gara dela Dno, a avut loc, însfârșit, întâlnirea Țarului cu generalul Ivanof...

Generalul făcù împăratului un raport asupra situației din Capitală: — „Revoluționarii au pus mâna pe putere și, după mine, singura scăpare, ar fi plecarea Majestății Voastre la front”.

Una dintre persoanele care se aflau de față afirmă că generalul Wojeikof ar fi strigat atunci:

— „În momentul de față nu mai rămâne decât un lucru de făcut: să se deschidă frontul dela Dvinsk germanilor ca să vie să pacifice țara...”

Cu toată starea de beție în care se află, amiralul Nilof se indignă

la auzul acestor cuvinte... El a protestat spunând că „aceasta n'ar fi „*convenabil*” și că Germania ar lua Rusia fără s'o mai dea înapoi.

Aceiaș persoană afirmă că Wojeikof a insistat atunci amintind afirmațiunile prințesei Wasiltskof, după care Impăratul Germaniei nu se bate cu Nicolae, Țarul Rusiei, ci cu Rusia care hrănește sentimente anti-dinastice.

La care Țarul a răspuns :

— „Da Grigorie Efimovitch (Rasputin) vorbea des despre așa ceva... dar nu l-am ascultat... Asta se putea face chiar pe vremea când trupele germane se aflau în fața Varșoviei... Dar... eu... n'ași fi trădat poporul rus niciodată...”

Pronunțând aceste cuvinte, Țarul plângea... Apoi, a spus :

— „Să-mi scape măcar soția și copiii din mâinile moșicilor și mă voi duce să trăesc restul vieții la Livadia... Să domnească Mihail... De altfel... dânsul... este iubit...”

Mai târziu, în fața convoiului de soldați, Țarul a mai spus:

— „Voiu semnă abdicarea și mă voiu duce să-mi iau adio dela armată... Apoi... făcă-se voia lucrurilor... Eu... nu voiu împiedecă pe nimeni...”

Atât a fost... Și apoi sfârșitul...

**CEL CARE PLEACĂ, —
CEI CARE VIN,
— FAȚA 'N FAȚĂ...**

Notă. — În vreme ce, la Petrograd, *Rusia nouă* se instalează definitiv în noaptea de 28 Martie, și Radzienko, în locul Țarului, vorbește celor 150 de milioane de liberați,— Comitetul executiv hotărăște „să ceară” Țarului abdicarea. Mandatarii Comitetului erau *Gulșkof* și *Sulaghin*.

După ce și-au îndeplinit misiunea, *Sulaghin* a așternut pe hârtie istorica întrevvedere de la Pokof, simplu, cum numai actorii principali ai unei drame sociale de așa anvergură și cu asemenea reprercusiuni asupra destinului lumii, pot raporta.

Lealism, noblețe, un înalt simț al adevărului, o rară obiectivitate, o mișcătoare sensibilitate de mistic și de om bun totdeauna și un fel de probitate morală care zguduie ca o co-moțiune fizică, se înșiră în aceste pagini scurte care rețin numai *esențialul*.

Documentul acesta emană de la una dintre misiunile aliate aflătoare la Petrograd în momentul în care a izbucnit revoluția. Prin origina aceasta a lui, el este autentic. Dar mai este autentic și prin lirismul său concentrat care-l înrudește cu Tolstoi cel mai bun, acolo unde sufletul rusesc se transpune singur, fără interpreți și fără „literatură”.

Necesitatea abdicării Țarului a fost primită cu unanimitate... Rămâneă executarea acestei hotărîri... De aceia am decis, Gutșkof și cu mine, să mergem la Pskof, unde, după informațiunile Comitetului revoluționar, se găseă în momentul acela, Țarul...

Am sosit seara, pe la zece... Vream să ne odihnim înainte de a plecă cu generalul Rusky, care fusese prevenit de sosirea noastră...

Dar, în momentul în care s'a oprit trenul, un aghiotant al Țarului a intrat în vagonul nostru:

— Majestatea Sa vă așteaptă!

Incât am plecat numai decât... Coborînd din tren, n'aveam decât câțiva pași de făcut ca să ne aflăm în vagonul imperial.

Mi se pare că nu eram emoționat... Ajunsesem într'o aseme-

nea stare de enervare și de oboseală, încât nu cred să mai poată exista ceva identic... Totuș, eram oarecum jenat venind la împărat în jachetă, murdar, nespălat, neras de patru zile — cu aerul unui pușcăriaș scăpat dintr'o închisoare care a ars...

Am intrat într'un vagon foarte luminat, tapetat cu stofă de un verde-deschis... În vagon am găsit pe Frederiks și pe un general pe care nu-l cunoșteam...

Peste câteva clipe a intrat Tarul... Purtă uniformă unui regiment caucazian... Ne-a întins mâna și a șezut jos... Apoi, ne-a rugat să luăm loc, indicând scaunul de lângă dânsul, în fața unei măsuțe, lui Gutșkof, iar mie scaunul din fața lui Gutșkof... Frederiks s'a așezat mai departe, într'un colț, lângă generalul pe care nu-l cunoșteam și care se pregătea să scrie...

Cred că, în momentul acela, a intrat și Rusky care, scuzându-se față de împărat, a salutat și a luat loc lângă mine, adică în fața

împăratului... Grupul erà deci format astfel: Țarul, Gutșkof, eu, Rusky, Frederiks și generalul care se pregătea să scrie...

Și conversația a început.

Întâi a vorbit Gutșkof... Imi erà frică să nu-l aud spunând Țarului o răutate, ceva fără de milă... Dar nu s'a întâmplat... A vorbit multă vreme... N'a atins trecutul... A expus situația actuală și a încercat să demonstreze la ce prăpastie am ajuns...

Vorbea fără să se uite la Țar, cu mâna dreaptă pe masă și cu ochii în pământ... Este foarte probabil că i-a fost posibil să vorbească până la sfârșit pentru că nu vedea figura Țarului... A terminat spunând că singura scăpare stă în abdicarea Țarului în favoarea micului Alexis, cu regența Marelui Duce Mihail...

Când a pronunțat aceste cuvinte, generalul Rusky mi-a șoptit la ureche:

— Asta s'a și făcut!

Apoi a luat cuvântul Țarul.

Gesturile și glasul său erau mai

serioase și mai liniștite decât ale lui Gutșkof, al cărui discurs a fost patetic din cauza circumstanțelor emoționante ale clipei... Tarul a spus cu o liniște deosebită, ca și când ar fi fost vorba de o chestiune banală:

— Am cugetat toată vremea, eri și astăzi, și am luat hotărîrea ca să abdic... Astăzi, până la ora trei, eram hotărît să abdic în favoarea fiului meu... Dar am înțeles apoi că nu voi fi în stare să mă despart de dânsul...

Acî, s'a oprit o clipă și a adăogat apoi, păstrînd acelaș calm:

— Sper că veți înțelege!

Și a continuat imediat:

— ...Am hotărît deci să abdic în favoarea fratelui meu Mihail...

A tăcut. Par'că așteptă un răspuns. Am luat eu cuvîntul:

— Propunerea aceasta ne găsește nepregătiți... ea ne surprinde... Noi n'am prevăzut decât abdicarea în favoarea Marelui Duce Alexis... De aceea cer autorizația de a mă consfătuî cu Gutșkof numai un sfert de oră, ca să putem da un răspuns conform...

Tarul a consimțit...

Nu știu cum s'a reluat conversația, dar știu că, la rândul nostru, am consimțit repede...

Gutșkof a spus că n'are inimă să se amestece în sentimente părintești, și, că, sub raportul acesta, orice presiune îi se pare imposibilă...

Din parte-mi am spus că dorința Țarului, după cât pot judecă, deși este în contrazicere cu hotărîrea ce fusese luată, are multe argumente în favoarea ei... Despărțirea iminentă creiază o situație foarte delicată: micul Țar se va gândi mereu la părinții săi și, se poate foarte bine, ca în sufletul său să crească sentimente nu tocmai bune pentru acei care l-au despărțit de tatăl și de mama lui... Și apoi, se mai pune o problemă gravă: Regentul poate depune jurământ pe Constituție în numele micului Țar? Date fiind circumstanțele, un asemenea jurământ este absolut necesar ca să nu se creieze din nou o situație echivocă... Dar

dacă se urcă pe tron Mihail Alexandrovitch, obstacolul acesta cade, căci el poate jură ca suveran constituțional...

Astfel, Gutșkof și cu mine, am dat consimțământul nostru la abdicarea Țarului în favoarea lui Mihail Alexandrovitch...

După aceia, Țarul ne-a întrebat:

— Vă puteți lua răspunderea, puteți garantă, că actul meu de abdicare va liniști țara într'adevăr și nu va crea complicațiuni?

Eu am răspuns că, după câte se pot prevedea, nu se vor ivi complicațiuni.

Nu-mi amintesc exact în ce moment s'a sculat Țarul și a trecut alături ca să iscălească actul de abdicare... Știu numai că era cam pela unsprezece și un sfert când Țarul s'a întors având în mână câteva foi de hârtie de un format mic... Ni le-a întins:

— Iată actul de abdicare... Cetiți-l!...

Am început să cetim pe șoptite...

Documentul a fost scris cu noblețe... Mi-a fost rușine de textul pe care-l schițasem într'o zi... Totuș, am rugat pe Țar ca, după cuvintele „*remitem fratelui nostru puterea de a guvernă afacerile Statului în deplină și inviolabilă unitate cu reprezentanții poporului în Camerile legislative alese pe baze ce vor fi stabilite*”, să adaoge „*făcând jurământ în fața poporului*”.

Țarul a consimțit imediat... A șters un cuvânt și a înscris formula noastră, mai apăsătoare: textul Țarului sună acum astfel: „*făcând jurământ nestrămutat*...”

Astfel, jurând pe Constituție, Marele Duce Mihail va fi un monarc constituțional! Mi se părea că aceasta va fi suficient, dar evenimentele ne-au târât mai departe...

Actul a fost scris pe două sau pe trei foi mici cu ajutorul unei mașini de scris... Sus, la stânga, inscripția: „*Cartierul Imperial*”; la dreapta: „*Către șeful Statului-Major*”. Semnătura a fost pusă

cu creionul... După ce am cetit și aprobat acest act, a avut loc o strângere de mână, care, mi se pare, a fost cordială... De altfel, dat fiind că eram foarte emoționat în acel moment, se poate să mă înșel... Poate că aceasta n'a fost...

Știu când m'am uitat la ceas ultima dată; eră aproape de miezul nopții: 12 fără 12 minute. De aceia suntem datori să credem că evenimentul acesta de înaltă importanță istorică a avut loc între ora unsprezece și miezul nopții, dela 2 la 3 Martie... 'Mi-aduc aminte că, după ce s'a terminat, o idee mi s'a năzărit: „*E bine că aceasta s'a întâmplat la 2 și nu la 1 Martie*”.

După aceia a avut loc despărțirea...

Am impresia că, în mometul acela, nimic din vre-un sentiment rău n'a existat de o parte sau alta... În sufletul meu aveam mai mult milă de omul care, în clipa aceea, și-a ispășit greșelile prin noblețea de idei care luminează actul de abdicare...

Impăratul avea un aer foarte liniștit, și mai mult amical decât rece...

Am uitat să spun că ne înțeleseserăm cu Rusky că vor fi două exemplare semnate personal, căci ne era frică, date fiind circumstanțele turburătoare dela Petrograd, ca documentul să nu se piardă cumva... Așa s'a făcut... Primul act, semnat pe foi mici, a rămas în mâinile generalului Rusky; al doilea, scris tot la mașină, dar pe un format mare, l-am luat cu noi... Și pe acesta, semnătura este pusă cu creionul.. Documentul este contra-semnat, la stânga, jos, de către Ministrul Curței, Frederiks...

La primirea acestor documente ce ne-au fost remise în vagonul generalului Rusky, noi, adică Gutșkof și cu mine, am dat o adeverință.

Am dus exemplarul la Petrograd și am răușit să-l lăsăm în mâini bune.

A fost un moment când documentul acesta a fost în pericol...

VIZIUNI DE CURTEZAN

Notă. — Vorbește *un intim* al Țarului, un șambelan, *Ducele de Leuchtenburg*, care a stat tot timpul lângă suveran, a mâncat zilnic cu dânsul, din ziua în care a aflat de primele mișcări de la Petrograd, și până la 3 Martie, prima zi de „simplu particular” al lui Nicolae al II-lea.

Psichologicește, această mărturie istorică este de un mare interes. Ducele, care „nu-și vine nici acum în fire”, desenează oamenilor și lucrurilor o fizionomie definitivă. Prin licăriri puternice, acest curtezan care pare că trăia la *Curte de-asupra oamenilor* (așa au trăit cu toții, de la Nicolae până la cel din urmă membru al Ochramei) reliefează tot obscurul mintal și fizic al tragediei împărătești. El găsește feluri variate de a se strecura fără ca să altereze adevărul viziunii de ansamblu, și *eufemisme* pentru care calificativul de „geniale” nu este prea mult, dacă relevăm „obiecțiunile care se pot face numai asupra *productibilității* muncii Țarului” drept răspuns la întrebarea „dacă este adevărat că Țarul nu se ocupă de loc de treburile Statului”.

Figura suveranului apare într’o crudă lumină *tăiată* de umbre mari care o întunecă pe veci. Nicolae eră o ființă plină de contradicțiuni, dar, luat în întregime, un nevropat, un mistic cu apucături ciudate de isterie religioasă și de poște sexuale traduse prin formă vulgară a „anecdotelor” spuse la un pahar cu vin. Dacă este adevărat că, în jurul lui, se aflau oameni „care-i spuneau adevărul” atunci acest împărat tragic eră armat cu o voință de a nu *pricepe* care întrece toate închipuirile.

Poate că aci stă enigma domniei și sfârșitului acestui Romanoff care a visat — cum? — urcându-se pe tron, porumbelul păcei și ramura de măslin.

„Din primele zile ale revoluției mi-a apărut foarte clar că evenimentele în curs nu se vor termina fără consecinți penibile pentru Casa imperială.

„Tot ce afirm aci este purul adevăr. Nu spun decât ce am auzit eu însu-mi.

* * *

„Când au sosit primele știri despre dezordinele dela Petrograd, dezordine cauzate de lipsa de pâine, suita Țarului consideră evenimentul ca fiind regretabil, dar nu periculos. In orice caz, eră considerat ca un eveniment ce nu putea să aibă consecințe pentru Casa imperială.

„Nu știu ce spuneă Țarul... Dar anturajul său proclamă că dezordinele dela Petrograd aveau caracterul unei insurecțiuni căreia

îi s'ar putea pune capăt cu puțină energie.

„In orice caz, despre măsuri ce s'ar fi luat pentru restabilirea ordinii la Petrograd, n'am auzit vorbindu-se, deși am mâncat regulat la masa suveranului, fără să lipsesc vre-o dată.

„Dar se vorbea, în suită, de un general ce ar trebui trimis la Petrograd cu puteri dictatoriale și dispunând de trupe care să calmeze pe insurecționari.

„Aceasta era o părere, dar evenimentele s'au succedat cu o iu-teală vertiginoasă care ținea de revoluție și nu de evoluție... Mințile se turburaseră... Un plan conceput acum, nu mai făcea, peste o oră, nici o lăscaie... Exigențele poporului creșteau nemăsurat.

„La un moment dat părea că situația s'ar fi putut ameliora dacă îi s'ar fi dat lui Brussilof puteri dictatoriale, dar cu posibilitatea de a declara poporului că Țarul consimte să formeze un minister răspunzător. De hotărît, nu s'a hotărît însă nimic...

„In acelaș timp, generalul Wojeikof și-a dat părerea asupra situației — o părere teribilă, pe care ar fi formulat-o astfel:

— „*Să se deschidă frontul dela Dvinsk și revoluția nu va întârziă să fie sugrumată!*”

„Personal, n'am auzit fraza. N'am auzit nici pe Țar, nici pe cinevâ din suită repetând-o. Dar am impresia că fraza generalului sună astfel:

— „*Revoluția nu poate fi sugrumată decât cu forța armată, dar de unde să luăm trupe? Dela Nord? Atunci frontul dela Dvinsk rămâne deschis!...*”

„Mi se pare că Țarul nu s'ar găsi în situația în care se găsește dac'ar fi stat tot timpul la Mohilef și ar fi condus de aci tratativele cu comitetul executiv al Dumei... Fiind pe drum, el n'a avut posibilitatea de a stabili o legătură directă cu Rodzienko... Incât, tratativele n'au putut fi conduse decât prin generalul Alexeief, și, acesta — fiind în legătură cu Comitetul Executiv — nu

transmitea Țarului decât exigențele și doleanțele poporului.

„Insfârșit, ne-am dus la Pskof. Când a sosit Țarul, generalul Rusky era foarte emoționat... Vorbea cu glas tare... Am înțeles imediat că populația insurecționată și Duma imperiului nu vor consimți la nici un compromis...

„Generalul Rusky spunea:

— „*Toată politica anilor din urmă a fost un somn greu și o nesfârșită neînțelegere...*”

„A pomenit pe Șveglovitof, pe Shukomlinof, pe Protopopof, despre cari vorbea cu un dispreț profund... A mai vorbit despre „*protecțiunii nedemne*” și a făcut aluziuni la persoane din suita imperială „*care aveau, și știau că au, influență asupra suveranului*”.

„Mai departe nu știu ce a vorbit Țarul cu Rusky, dar, rămânând singur cu generalul Wojeikof, am remarcat: — „Mi se pare că generalul a spus multe lucruri și la adresa D-tale!” Generalul s’a apărut spunând că n’avea nici o influență asupra Țarului și că

toate numirile s'au făcut fără ști-
rea lui.

* * *

„A doua zi, după semnarea ab-
dicărei, la ora ceaiului, Țarul m'a
întrebat:

— „Duce, poți să-mi explici
pentru ce este urât generalul Wo-
jeïkof?”

— „Nu știu, Majestate, am răs-
puns. Dar îmi explic această ură
prin credința pe care o au masele
populare că generalul joacă un
rol mare la Curte și că influenței
lui se datoresc, în mare parte, nu-
mirile în posturile înalte din im-
periu”.

— „Nu cunosc, mi-a răspuns
suveranul, decât o singură inter-
venție a lui Wojeïkof pentru o
numire. Dar contele Frederiks?”

— „Nu înțeleg pentru ce este
atacat contele Frederiks!”

„Părerea mea este că contele
Frederiks eră singurul om care
se silea să spună Țarului ade-
vărul.

Cu mult înainte de scrisoarea

către Țar semnată de șapte-sprezece membrii ai familiei imperiale, venise la Țarskoïe-Selo, Victoria Fedorowna care i-a vorbit Țarului de „*influența forțelor negre*” și a indicat, în acelaș timp, în termen foarte hotărâți „*politica negativă a guvernului, care a provocat dreptele protestări ale poporului*”. În aceiaș epocă, contele Frederiks spunea Țarului că această politică (cea vizată de Victoria Feodorowna) poate să ducă țara la rezultate nedorite și să cauzeze dinastiei un detriment ireparabil.

„Am auzit aceasta de mai multe ori, și afirm că Frederiks aveă influență asupra Țarului, care-l ascultă, dar... atât.

„Cum se explică această inacțiune?

„Părerea mea este că explicația s’ar găsi în lipsa de voință și în caracterul slab al Țarului... Toată lumea l-a acaparat... Oamenii criminali profitau de numele lui, comiteau acte arbitrare și ilegale... Dar în istoria aceasta,

rolul fatal, revine, bine înțeles, Alexandrei Feodorowna, care se laudă că poporul o iubește...Dacă o întrebă cineva de unde știe că este iubită de popor, împărăteasa răspunde:

— „Cum să nu știu! Nu primesc scrisori cu miile din toate unghiurile Rusiei?... Nu-mi vorbesc toate scrisorile de dragostea pe care o are poporul pentru mine?”

„Spuneă drept, împărăteasa: primea scrisori nenumărate de care era foarte mândră, dar iată și secretul acestei corespondențe: ca să complacă împărătesei, lachei de toate gradele fabricau epistole măgulitoare pentru Țarină... Și astfel au putut să nască la Curte Rasputinii, Protopopofii și Manilofii...

„Dacă suita a încercat, în momentele tragice, să-l îmbete pe împărat? și dacă este exact că, în vremurile din urmă, Țarul nu s'a interesat de loc de treburile Statului?

„Țarul nu beà la masă decât un pahar sau două de vin; câte-odată bea *Kwas* sau vin de Porto... Atât...

„Țarul lucrà... Nu se poate spune c'a lucrat puțin, — se pot doar face obiecțiuni asupra productibilității muncii sale... Este drept că, a ascultà anecdote, erà pentru Țar o mare plăcere, dar trebuie să ținem seama de decor...

„Miniștrii îl informau despre starea sufletească a țării; ei îl țineau la curent cu evenemen-tele... Dar pentru Țar, afacerile militare — mai mult decât cele civile sau ale Statului — aveau mai mare importanță... Nu digerà ziarele... Nu le citeà — nici măcar pe *Nowoïe-Wremia*... Ideia Țarului erà că ziarele spun totdeauna acelaș lucru și că, în ziare, nu poate aflà adevărul... Câte-odată îi se aduceà *Invalidul Rus* și ziare ultra-monarchiste.

*

* *

„Dar, acum, totul este pierdut... Nicolae al II-lea a fost îm-

părat... Când trenul care-l ducea — ultimul tren imperial — se apropia de Tsarskoïe-Selo, am întrebat pe suveran dacă are indicațiuni sau ordine de dat, sau dacă are vreo dorință. Mi-a răspuns, adresându-se tuturor celor de față:

— „Vă rog să dați ascultare și să vă supuneți Guvernului național provizoriu. Aceasta este unica indicație și singura rugămintă pe care v'o fac”.

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ

„OCTAVIAN BOGA”

CLUJ

